

sed tamen qualescumque ferri coëgistis? An vero violentis incurribus Circumcellionum vestrorum, qui sub vestro principatu furiosis agminibus militant, non ex agris undique pelleremur, nisi vos obsides in civitatibus teneremus, qui quoquomodo ipsam faciem publicam et honestorum reprehensionem, (si non timore), vel pudore ferre nolitis. Noli ergo dicere: Absit, absit a nostra conscientia, ut ad nostram fidem aliquem compellamus. Facitis enim, ubi potestis: ubi autem non facitis, non potestis, sive legum, sive invidiæ timore, sive resistentium multitudine.

CLXXXV. PETILIANUS dixit: «Dicit enim Dominus Christus: «Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit³.» Cur autem vos non liberum arbitrium unicuique sequi permittitis, cum ipse Dominus Deus liberum arbitrium dederit hominibus; viam tamen justitiæ ostendens, ne quis forsitan nescius deperiret. Dixit enim: «Posui ante te» bonum et malum, posui ante te ignem et aquam, quod» volueris elige².» Ex quo vos arbitrio, miseri, vobis non aquam, sed ignem potius elegistis. Sed tamen, inquit, bonum elige, ut vivas. Qui non vis bonum eligere, vivere te nolle damnasti.»

CLXXXVI. AUGUSTINUS respondit: Si tibi proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit ut quis quod voluerit eligat? Et tamen utrumque verum est: sed intellectu hoc penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri potest, ut quos in libero dimisit arbitrio, attrahat tamen Pater ad Filium: sic fieri potest, ut ea quæ legum coërcitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium. Quidquid enim homo durum et molestum patitur, admonetur ut cogitet quare patiat; ut si pro justitia se pati

¹ Joan. vi, 44. — ² Eccli. xv, 17.

perspexerit, idipsum bonum eligat pro justitia talia sustinere: si autem viderit iniquitatem esse pro qua patitur, se infructuosissime laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulque careat et molestia sterili et ipsa iniquitate, multo utique gravius et perniciosius nocitura. Et vos cum aliquid adversus vos reges constituunt, admoneri vos credite, ut cogitatis quare ista patiamini: si propter justitiam revera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati qui persecutionem passi propter justitiam, possidebitis regnum cœlorum: si autem propter iniquitatem schismatis vestri, quid illi nisi correctores vestri sunt, vos autem, sicut cæteri diversorum scelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profecto infelices et in hoc sæculo et in futuro? Nemo ergo vobis aufert liberum arbitrium: sed vos diligenter attendite quid potius eligatis, utrum correcti vivere in pace, an in malitia perseverantes, falsi martyrii nomine vera supplicia sustinere. Sic vos autem alloquor, quasi vero aliquid dignum vestra iniquitate patiamini, cum tanta indigna faciatis, et in tanta impunitate regnetis; ita furiosi, ut per Dei laudes amplius quam buccina bellica terreatis; ita calumniosi, ut etiam spontanea vestrorum præcipitia nostris persecutionibus impu-

CLXXXVII. Dicit etiam quasi præceptor benignissimus: Qui non vis bonum eligere, vivere te nolle damnasti. Ita vero, si vestris criminationibus crederemus, benigne viveremus: quia Dei promissionibus credimus, vivere nos nolle damnamus. Bene, ut arbitror, meministis quid Apostoli dixerint Judæis, quando Christum prædicare prohibebantur¹: hoc ergo et nos dicimus, ut respondeatis nobis: Utrum Deo magis obediendum sit, an hominibus? Traditores, thurificatores, persecutores, verba sunt hominum

¹ Act. v, 29.

contra homines. In sola dilectione¹ Donati remansit Christus: verba sunt hominum extollentium gloriam hominis sub nomine Christi, ut gloria minuatur ipsius Christi. Scriptum est enim: « In lata gente gloria regis, in diminutione autem populi contritio principis²: » hæc ergo verba sunt hominum. At illa in Evangelio: « Quia oportebat Christum pati, et resurgere tertia die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem³: » verba sunt Christi commendantis gloriam quam accepit a Patre in latitudine regni sui. Utrisque auditis, hanc Ecclesiæ communionem potius eligimus, et hominum verbis Christi verba præponimus. Rogo quis est, qui nos dicat mala elegisse, nisi qui Christum dicit mala docuisse?

CLXXXVIII. PETILIANUS dixit: « Numquid igitur cædem vel schismaticis Deus jussit inferri? Qui si omnino præciperet, vos deberetis occidi ab aliquibus Scythis ac Barbaris, non tamen a Christianis.

CLXXXIX. AUGUSTINUS respondit: Vestri Circumcelliones quiescant, et nolo nos⁴ de Barbaris terras. Utrum autem schismatici nos simus an vos, nec ego nec tu, sed Christus interrogetur, ut indicet Ecclesiam suam. Lege ergo Evangelium²; et respondet tibi: « In Jerusalem et in totam Judæam et Samariam, et usque in totam terram⁵. » Quisquis igitur in Ecclesia non invenitur, jam non interrogetur, sed aut correctus convertatur, aut correptus non conqueratur.

CXC. PETILIANUS dixit: « Neque enim Dominus Deus humano sanguine aliquando lætatus est, cum occisorem fratris Caïn in vita carnifice voluerit permanere. »

CXCI. AUGUSTINUS respondit: Si occisori fratris Deus

¹ Forte ditione. — ² Prov. xiv, 28. — ³ Luc. xxiv, 46. — ⁴ Forte et non nos. — ⁵ Luc. xxiv, 47. — ⁶ Act. 1, 8.

noluit inferri mortem, sed relinqui carnificem vitam: vide ne forte hoc sit, quod cum regis cor in manu Dei sit, unde multas ad vos commonendos et corripiendos leges ipse constituit, nulla tamen lex regia vos jussit occidi; fortasse propterea, ut quicumque vestrum in pertinaci sacrilegi furoris aura persistunt, Caïn parricidæ supplicio, vita carnifice crucientur. Legimus enim multos a famulo Dei Moyse misericorder interfectos: nam in eo quod pro eorum nefario sacrilegio sic est Dominum deprecatus, ut diceret: « Domine si dimittis illis peccatum, dimitte; sin autem, dele me de libro tuo¹; » ineffabilis ejus charitas et misericordia satis apparet. Numquid ergo subito crudelis effectus est, cum de monte descendens tot millia juberet occidi? Considerate itaque ne forte majore iracundia Dei per tot leges adversus vos latas a nullo Imperatore jussi fueritis occidi. An illi fratricidæ non vos comparandos putatis? Audite Dominum per Prophetam dicentem: « Ab ortu solis usque ad occasum glorificatum est nomen meum in nationibus, et in omni loco incensum admovebitur nomini meo et hostia pura. Magnum nomen meum in nationibus, dicit Dominus omnipotens². » Huic fraterno sacrificio super quod respicit Deus, invidere vos per calumnias vestras ostenditis; et si quando audieritis, a solis ortu usque ad occasum laudari nomen Domini³; quod est vivum sacrificium, de quo dictum est: « Immola Deo sacrificium laudis⁴: » ita concidet vultus vester, ut illius homicidæ. Sed quia universum orbem interimere non potestis, odio ipso rei tenemini, dicente Joanne: « Qui odit fratrem suum, homicida est⁵. » Et utinam innocens frater in vestrorum potius Circumcellio-

¹ Exod. xxxii, 31. — ² Malach 1, 11. — ³ Psal. cxii, 3. — ⁴ Id. xlix, 14. — ⁵ 1 Joan. iii, 15.

num tela trucidandus, quam in vestram linguam rebaptizandus incurrat.

CXCII. PETILIANUS dixit: « Monemus vos ergo, si libenter audiatis, et si non libenter accipitis, admonemus; quia Dominus Christus non occidendi formam, sed moriendi, Christianis instituit. Nam si ita repugnantes diligeret, nollet pro nobis occidi. »

CXCIII. AUGUSTINUS respondit: Utinam formam ejus sequerentur martyres vestri; non se præcipitent, quod ille diabolo suggerente non fecit. Vos autem cum majores nostros etiam defunctos falso testimonio persequimini, ubi accepistis hanc formam? Quod nos ignotorum criminibus maculare conamini, cum vestrorum malefacta notissima vobis obesse nolitis, ubi accepistis hanc formam? Sed nimium superbimus, si de nobis succensemus, cum adversus ipsum Dominum vos falsum testimonium dicere videamus: quandoquidem ipse Ecclesiam suam per omnes gentes et promisit et exhibuit; et vos contradicitis. Hanc vero formam nec ab ipsis Judæis persecutoribus accepistis: illi enim persecuti sunt carnem ambulantis in terra, vos Evangelium sedentis in cælo. Quod Evangelium mitius pertulit sævientium regum flammam, quam vestras patitur linguas: nam illis incenditibus unitas mansit, vobis loquentibus manere non potuit. Qui verba Domini exusta cupiebant aboleri, non credebant posse lecta contemni. Non ergo illi in Evangelio exercerent flammam suam, si eis contra Evangelium permitteretis linguas vestras. In illa persecutione Evangelium Christi ab aliis sævientibus quærebatur, ab aliis metuentibus prodebat, ab aliis sævientibus incendebatur, ab aliis diligentibus abscondebatur, nullis contradicentibus oppugnabatur: sceleratiores vobis persecutionis partes transacta gentium persecutione servastis. Qui Christi nomen persequebantur, Christo credi-

derunt: qui propter Christi nomen honorantur, Christo contradicunt.

CXCIV. PETILIANUS dixit: « Ecce vobis plenissimum documentum, quod Christiano non liceat in pernicie aliena versari. Disciplinæ autem hujus initium Petro est constitutum, sicut scriptum est: « Percussit Petrus auriculam servi principis Judæorum, et abscidit eam¹. Dixitque illi Jesus: Petre, reconde gladium tuum in theca. Qui enim gladio utitur, gladio morietur. »

CXCV. AUGUSTINUS respondit: Cur ergo non tali voce compescitis arma Circumcellionum? An præter Evangelium vos loqui arbitramini, si dixeritis: Qui fuste usus fuerit, fuste morietur? Date ergo veniam, quia nec illos a quibus Marculum præcipitatum esse querimini, potuerint prohibere majores nostri: neque enim scriptum est in Evangelio: Qui aliquem præcipitaverit, præcipitatio morietur. Atque utinam sicut illa vel falsa vel transacta sunt, sic istorum lingua cessarent. Quanquam fortasse irascimini, quod legionibus vestris, etsi non legibus, saltem verbis subtrahimus armaturam, quia eas solis sævire fustibus dicimus. Vetus quippe ista eorum malitia fuit, nunc autem nimium profecerunt. Nam inter vinolenta convivia, et cum fœminis maritos non habentibus, liberam comitandi, vagandi, jocandi, bibendi, pernoctandi licentiam, non solum fustes tornare, sed etiam ferrum vibrare et fundas circumagere didicerunt. Sed cur eis non dicam, (quo animo dicam, et quo illi accipiant, noverit Deus), Insani, gladius Petri quamvis adhuc carnali motu animi, tamen pro Christi corpore in corpus persecutoris exsertus est; vestra vero arma adversus Christum divisa sunt: corpus vero cui ille caput est, id est, Ecclesia ejus, per omnes gentes est. Ipse hoc dixit, et ascendit in cœlum, quo eum

¹ Matth. xxvi, 52.

furor Judæorum sequi non potuit : et membra ejus in corpore quod ascendens commendavit, furor vester oppugnat. Pro istis membris adversus vos sæviunt, et vobis resistunt, quicumque in Catholica parvæ adhuc fidei, eo animo sunt quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multum interest inter vestram persecutionem et istorum. Vos similes estis servo sacerdotis Judæorum ; quia servientes principibus vestris, adversus Ecclesiam catholicam, id est, adversus Christi corpus armamini : isti autem tales sunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est, pro Ecclesia, etiam corporaliter pugnant. Sed si ipsis dicitur ut quiescant, sicut Petro tunc dictum est : quanto magis vobis dicendum est, ut hæretico furore deposito ad ea membra pertineatis, pro quibus illi sic dimicant. Sed læsi a talibus etiam nos odistis, et tanquam aures dexterarum perdideritis, Christum sedentem ad Patris dexteram non auditis. Sed quibus loquar, aut quando eis loquar, quibus nec horam invenio, vinum etiam mane ructuantibus, sive jam ebris, sive adhuc ? Quinimo et minantur, non solum illi, sed de illis etiam episcopi ipsorum, parati negare ad se pertinere quod fecerint. Donet nobis Dominus canticum graduum, quo dicere possumus : « Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, cum » loquebar eis, debellabant me gratis ¹. » Dicit enim hoc corpus Christi ², quod per totam terram, ab aliis hic, ab aliis alibi, et ab omnibus aliis atque aliis ubicumque sunt, hæreticis oppugnatur.

CXCVI. PETILIANUS dixit : « Ergo, inquam, mortem pro fide subeundam constituit, quam cuiquam pro communionem faciendam. Christianitas enim mortibus proficit. Nam nemo fidelissimus viveret, si mors a fidelibus time-

¹ Psal. cxix, 7. — ² Vide contra Crescon. lib. iij, n. 54, et lib. iv, n. 60 et 61.

retur. Dicit enim Dominus Christus : « Si granum tritici » cadens in terram bonam non moriatur, solum manet : » si autem moriatur, multum fructum facit ¹. »

CXCVII. AUGUSTINUS respondit : Vellem scire quis primo de parte vestra se præcipitaverit. Valde quippe illud granum fertile fuit, unde tanta leges præcipitatorum cada-verum pullulavit. Sane cum verborum Domini memineritis, quia se dixit granum moriturum, et multum fructum facturum ; quare ipsi fructui, quod per totum mundum veracissime provenerit, invidetis ; et ei zizaniorum vel paleæ crimina, vel quæ audistis, vel quæ finxistis, objicitis ?

CXCVIII. PETILIANUS dixit : « Sed vos spinas atque zizania, non semina spargitis, cum quibus vos in summo judicio deceat concremari. Non maledicimus, sed omnis spinosa conscientia, Dei sententia sic tenetur. »

CXCIX. AUGUSTINUS respondit : Saltem commemoratione zizaniorum simul tibi et triticum veniret in mentem ; quia utraque per agrum jussa sunt crescere usque ad messem : vos autem oculum malevolentiae in zizaniis acriter figitis, et contra sententiam Christi ea sola per orbem terrarum, excepta Africa, crevisse contenditis.

CC. PETILIANUS dixit : « Ubi est quod dicit Dominus Christus : Si scepseris alepam, præpara et alteram maxillam ¹ ? Ubi est illud, quod sputa in facie passus est, qui sputo suo sanctissimo cæci oculos patefecit ? Ubi est quod dicit apostolus Paulus : « Si quis vos in faciem cædit ? » Ubi est quod iterum dicit : « In plagis supra modum, in » mortibus frequenter, in carceribus abundantius ² ? » Quæ pertulit memorat, non quæ fecit. Suffecerat fidei christianæ a Judæis hæc fieri : cur hæc miseri perpetratis ? »

CCI. AUGUSTINUS respondit : Ita-ne vero vos accepta alapa

¹ Joan. xii, 24. — ² Matth. v, 39. — ³ 2 Cor. xi, 20.

præbetis alteram maxillam? Non istam vobis famam furiosa vestra agmina per totam Africam cum terribili turpitudine passim vagantia compararunt. Utinam vobiscum paciscerentur homines, ut saltem secundum veterem Legem, oculum pro oculo, dentem pro dente peteretis¹; non pro auditis verbis fustes erigeretis.

CCII. PETILIANUS dixit: » Quid autem vobis est cum regibus sæculi, quos nunquam Christianitas nisi invidos sensit? Quod ut breviter doceam, Macchabæos fratres rex persecutus est². Rex quoque tres pueros³, cum ipse sacrilegus esset, flammis nescius religiosis addixit. Rex quæsiuit animam pueri Salvatoris⁴. Rex justissimum Danielem ferinis morsibus, ut putabat, objecit⁵. Ipsumque Dominum Christum iudex nequissimus regis occidit⁶. Inde est quod Apostolus clamat: « Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam non hujus sæculi, neque principum hujus mundi quæ evacuatur; sed loquimur Dei sapientiam in sacramento, quæ fuit abscondita, quam constituit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, non utique Dominum majestatis crucifixissent⁷. » Sed de pristinis regibus paganis hoc dictum sit. Vos autem, hujus sæculi imperatores, quia Christiani esse desiderant, non permititis esse Christianos, cum fuco et nebula vestri mendacii eosdem bona mente credentes, ad iniquitatem vestram prorsus adducitis, ut armis suis contra hostes reipublicæ præparatis in Christianos incurrant, putentque se suasionibus vestris Deo officium facere, si nos quos odistis occidant, dicente Domino Christo: « Veniet, inquit, tempus » ut qui vos occiderit, putet se Deo officium facere⁸. » Nihil igitur interest vobis male docentibus, utrum reges

¹ Deut. ix, 21. — ² Mach. vii. — ³ Dan. iii, 20. — ⁴ Matth. i, 16. — ⁵ Dan. vi, 16. — ⁶ Matth. xxvii, 26. — ⁷ I Cor. ii, 6. — ⁸ Joan. xvi, 2.

orbis terrarum, Pagani, quod absit, an Christiani esse desiderent; cum eosdem contra Christi familiam non cessatis armare. Nescitis autem, aut potius non legistis, quod crimine hominem occidentis majus crimen est suasoris? Jezabel in mortem hominis justis vel pauperis maritum suum excitaverat regem, pari tamen supplicio vir et uxor ambo perierunt¹. Neque enim vos aliter reges impellitis, quam ut sæpe subtilis suadela foeminea reges impulit in reatum. Etenim per filiam uxor Herodis impetravit ac meruit in disco ad mensam caput Joannis afferri². Pontium Pilatum Judæi sic coegerunt, ut Christum Dominum cruci suffigeret³, cujus sanguinem vindicem super se semper ac suos manere voluerunt. Ita vos igitur sanguine nostro peccantes obruitis. Non eim, etsi iudex percutiat, non vestræ nos potius calumniæ ferierunt. Dicit enim propheta David ex Domini Christi persona: « Quare fremuerunt gentes, et » populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, » et principes convenerunt in unum adversus Dominum, » et advesus Christum ejus. Disrumpamus vincula eorum, » et abjiciamus a nobis jugum ipsorum. Qui habitat in » coelis, iridebit eos; et Dominus subsannabit illos. Tunc » loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit » eos. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion » montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui » te. Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, » et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga » ferrea, et tanquam vas figuli illos comminues⁴. » Ipsosque, id est, reges, ne quasi ignari vel nescii persequi cuperent Christianos, his præceptis admonuit, ne perirent: quæ illos præcepta, quia nesciunt, utinam doceremus, aut

¹ 4 Reg. xxi, 19. — ² Matth. xiv, 8. — ³ Id. xxvii, 24. — ⁴ Psal. ii, 1-9.

certe vos illis sine dubio ostenderetis, si velletis ut viverent; vel certe quod tertium est, ipsos sibimet legere vestra malitia permisisset: primus Davidicus Psalmus illis omnino suaderet, ut Christiani viverent et regnarent; quos quidem male decepistis, dum vobis sese committunt. Vos namque illis quæ mala sunt fingitis, et quæ bona sunt occultatis. Hoc tandem legant vel serius, quod olim legere debuerunt. Quid enim dicit? « Et nunc reges intelligite, » erudimini qui iudicatis terram. Servite Domino in timore, » et exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, » nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. » Cum exarserit quam cito ira ipsius super vos: beati » omnes qui confidunt in eo¹. » Imperatores, inquam, suasionibus premittis, ut Pilatum, quem, ut diximus, Judæi presserunt, licet ipse clamaverit lavans publice manus: « Liber sum a sanguine hujus justi²: » tamen quomodo potest a crimine mundus esse qui fecit? Sed ut vetera taceam in vestris exemplis advertite imperatores quam plures ac iudices vestros persecutionem nobis faciendo periisse. Ut relinquam Neronem, qui primus est persecutus Christianos; Domitianum similiter Neronis maximam partem, Trajanum, Getam³, Decium, Valerianum, Diocletianum, periit etiam Maximianus: qui cum thura prædicarent, incensis codicibus Dominicis, primus Marcellinus, episcopus Romanorum qui fuit, sed et Carthaginis Mensurius, et Cæcilianus, ex ipsis sacrilegis flammis, ut favillæ vel cineres remanserunt. Thuris enim conscientia omnes implicuit, qui Mensurio consensistis. Periit Macarius, periit Ursacius,

¹ Psal. II, 10-12. — ² Matth. xxvii, 24. — ³ Editiones Am. et Er. loco *Getæ*, substituunt *Varium*. Fuit is Aurelius Antoninus Heliogabalus seu Alagabalus, Varii nomen, quod vario et incerto semine conceptus putaretur, sortitus, ut Lampridius narrat. Sed MSS. constanter præferunt *Getam*: quod nomen alteri Severi filio fuit, fratri Antonini Caracallæ.

cunctique Comites vestri Dei pariter vindicta perierunt. Ursacium namque barbarica pugna prostratum, sævis unguibus alites canumque avidi dentes morsibus discerpserunt. Nonne idem vestro impulsu percussor est, qui ut rex Achab, quem diximus a muliere persuasum, justum pauperem occidit¹? Ita nos quoque justos et pauperes, (circa opem dixerim mundanam, nam gratia Dei in nobis non est pauper,) non desinitis jugulare. Non enim (si tamen manu non facitis,) non lingua carnifice hominem jugulatis. Scriptum est enim: « Mors et vita in manibus linguæ². » Omnes ergo qui occisi sunt, tu qui suasor es occidisti. Neque enim manus carnificis nisi lingua tua fervescit, et ille dirus pectoris calor in alienum sanguinem verbis tuis accenditur, sanguinem justum sui vindicem diffusoris. »

CCIII. AUGUSTINUS respondit: Huic loco tam copiose a te exaggerato atque digesto, ubi de regibus sæculi adversus nos invidiose loquimini, si debite digneque respondeam, vereor ne me quoque crimineris regum iracundiam in vos concitare voluisse. Quanquam cum more vestro universaliter in omnes catholicos hujus invectionis impetu fereris, nec me utique prætermittis. Curabo tamen ostendere, si potuero, te hoc potius fecisse talia dicendo, quam me talibus respondendo. Ac primum vide quemadmodum tibi tu ipse adverseris: certe istum locum sic exorsus es, « Quid autem vobis est cum regibus sæculi, quos nunquam Christianitas uisi invidos sensit? » His verbis prohibes utique nos ad reges sæculi accedere. Et paulo post dicis: « Ipsosque, id est, reges, ne quasi ignari vel nescii persequi cuperent Christianos, his præceptis admonuit, ne perirent: quæ illos præcepta, quia nesciunt, utinam doceremus; aut certe vos illis sine dubio ostenderetis, si velletis ut viverent. » Quomodo igitur nos re-

¹ 3 Reg. xxi, 7. — ² Prov. xviii, 21.

gum vis esse doctores? Et nostri quidem, si qua eis amicitia est cum regibus Christianis, si ea bene utuntur, nihil peccant: si qui vero inde extolluntur, multo levius quam vos peccant. Vobis enim, qui sic nos arguitis, quid fuit cum rege pagano, et, quod est gravius, apostata et christiani nominis hoste Juliano, a quo vobis basilicas quasi vestras reddi deprecantes, hoc in ejus laude posuistis, quod apud eum sola justitia locum haberet? Quibus verbis, (credo enim vos latine intelligere,) et idololatria Juliani, et apostasia justitia est appellata. Tenetur petitio, quam vestri majores dederunt, constitutio, quam impetraverunt; Gesta, ubi allegaverunt. Evigilate, et attendite: inimico Christi, apostatae, adversario Christianorum, servo dæmoniorum, talibus verbis ille, ille, vester ille Pontius supplicavit. Ite nunc, et nobis dicite: Quid vobis est cum regibus sæculi? ut surdi surdis populis legatis, quod cum ipsis audire non vultis: « Stipulam in oculo fratris tui » vides, trabem in oculo tuo non vides ¹. »

CCIV. « Quid, inquis, vobis est cum regibus sæculi, quos nunquam Christianitas nisi invidos sensit? Hoc cum dixisses, enumerare conatus es, quos reges justis senserint inimicos: nec considerasti quod plures enumerari possint, quos habuerint amicos. Pater Abraham a rege divinitus admonito ne attaminaret ejus uxorem, et amicissime habitus est, et munus accepit ². Isaac filius ejus regem similiter amicissimum expertus est ³. Jacob in Ægyptum a rege honorabiliter exceptus, eum etiam benedixit ⁴. Quid loquar de filio ejus Joseph, qui post carceris tribulationem, quo velut igne sicut aurum castitas ejus probata est, magnis ab eo sublimatus honoribus, jurabat etiam per Pharaonis salutem, non tanquam typho elatus, sed

¹ Matth. vii, 3. — ² Gen. xx, 7 et 14. — ³ Id. xxvi, 11. — ⁴ Id. xlvii, 10. — ⁵ Id. xli, et xlii, 15.

benevolentiae non ingratus ⁵. Regis filia Moysen adoptavit ¹. David ad alienigenam, regis Israël compulsus iniquitate, confugit ². Elias ante currum pessimi regis, non illius imperio, sed suo cucurrit obsequio ⁴. Elisæus hospitæ mulieri, si quid sibi forte a rege per ejus intercessionem præstari vellet, etiam ultro offerendum putavit ⁴. Sed ad ipsa jam tempora veniam, quando captivus Dei populus habebatur: ubi, ut mitius loquar, mira tibi irrepsit oblivio. Volens enim probare quod reges nunquam Christianitas nisi invidos senserit, commemorasti tres pueros et Danielem, quæ passi sunt a persequentibus regibus ⁵, nec rebus, non vicinis, sed plane ipsis admoneri potuisti, qualis ipse rex post innocentium flammaram miraculum, sive in Deo laudando atque prædicando, sive in ipsis pueris honorandis extiterit; qualem rex habuerit Danielem, et non recusantem quibus muneribus exornaverit, cum ille honorem debitum reddens regiae potestati, quod satis in verbis ejus apparet, donum Dei quo præditus erat indicando, interpretando ejus somnium non subtraxit. Unde cum ab invidis sancti viri, sacrilega væsaniam calumniantibus, invitus eum rex in lacum leonum mittere cogeretur ⁶, quanquam tristis id fecerit, præsumpsit eum tamen per auxilium Dei sui salvum futurum. Itaque cum ille refrenata divinitus leonum rabie vixisset illæsus, sollicita et amica voce regis ipsius sibi præmissa, et ipse cum benedictione de lacu respondit: Rex in sæculum vive. Cur istas regum cum sanctis amicitias, cum sermo tuus ibidem versaretur, cum istorum famulorum Dei, in quibus hæc acta sunt, tu ipse commemorares exempla, vel non vidisti, vel videre noluisti, vel quod nescio quemadmodum excuses, visa notaque tacuisti? Quod si te, sicut causæ

¹ Exod. ii, 10. — ² 1 Reg. xxvii, 1. — ³ 3 Reg. xviii, 46. — ⁴ 4 Reg. iv, — ⁵ Dan. iii. — ⁶ Id. vi, 16.

pessimæ defensorem, studium falsitatis astruendæ non impediret, et te nolentem vel nescientem a luce veritatis averteret; profecto reges quosdam bonos, quosdam autem malos, et alios sanctorum amicos, alios inimicos, sine ulla difficultate recoleres. Et miramur quod se Circumcelliones vestri sic præcipitant. Quis post te currebat obscuro? te quis Macarius, quis miles insequeretur? Nempe in abruptum falsitatis hujus nullus nostrum te impulit. Cur ergo clausis oculis sic isti præceps, ut cum dixisses: « Quid autem vobis est cum regibus sæculi? » non adjungeres, quos sæpe Christianitas invidos sensit; sed non dubitares dicere: « Quos nunquam Christianitas nisi invidos sensit? Ita-ne vero nec ipse cogitasti, nec eos qui scripta tua legerent, cogitaturos putasti tot regum exempla tibi reclamantia, Nescit quid loquatur.

CCV. An quia illi quos commemoravi, veterum temporum fuerunt, ideo tibi eos nihil adversari arbitraris, quia non dixisti, quos nunquam justitia nisi invidos sensit; sed dixisti: « Quos nunquam Christianitas nisi invidos sensit: » ex illo fortasse tempore volens eos intelligi justis invidere, ex quo Christiani appellari cœperunt? Quid ergo sibi volunt exempla veterum temporum, quibus hoc quod imprudenter dixisti, imprudentius docere voluisti? Numquid enim Macchabæi, vel tres pueri, vel Daniel, non antequam Christus in terra nasceretur, vel egerunt illa, vel pertulerunt? Deinde cur, ut paulo ante commemoravi, Juliano vero Christianitatis invido supplicastis? cur ab eo basilicas petistis? cur apud eum solam justitiam locum habere dixistis? Si Christianitatis invidus hæc audit, quid sunt a quibus hæc audit? At vero Constantinus, nequam christiani nominis invidus, sed plane christiano nomine gloriosus, memor spei quam gerebat in Christo, pro ejus unitate justissime judicans, acceptari a vobis nec

ad se appellantis meruit. Ambo jam christianis temporibus, sed non fuerunt ambo Christiani: quod si ambo Christianitatis invidi, cur ad unum eorum sic appellastis? alteri eorum sic supplicastis? Petentibus enim majoribus vestris, episcopale iudicium dederat Constantinus, et apud Romam, et apud Arelatum: quorum primum apud eum accusastis, ab altero ad eum appellastis. Si autem, quod verum est, unus eorum in Christum crediderat, alter a Christo apostataverat; cur Christianus consulens unitati contemnitur, et apostata favens divisioni laudatur? Constantinus vobis basilicas jussit auferri, Julianus restitui. Quid horum christianæ paci conveniat vultis nosce? Illud fecit qui crediderat in Christum, hoc fecit qui dimiserat Christum. O quam velles dicere: Male factum est ut Juliano ita supplicaretur, sed hoc quid ad nos pertinet? Quod si diceres, et in his quidem verbis tuis Catholica vinceret, ad cujus sanctos toto orbe diffusos multo minus pertinet quidquid dicitis, de quibus vultis, sicut vultis. Sed non potes dicere, male factum ut Juliano ita supplicaretur: oppilat fauces, premit linguam domestica auctoritas; Pontius fecit, Pontius supplicavit, Pontius apostatam justissimum dixit, Pontius apud apostatam solam justitiam locum habere prædicavit. His verbis sibi Pontium supplicasse in eodem rescripto suo nominatim sine ambage ipse Julianus expressit. Extant allegationes vestræ: non hæc incerta fama, sed publica monumenta testantur. An forte quia contra unitatem Christi, petitioni vestræ aliquid concessit apostata, verum putas esse quod dictum est, apud eum solam locum habere justitiam? quia vero imperatores Christiani, quod valere arbitrantur ad Christi unitatem, contra vestram statuunt voluntatem, Christianitatis invidi appellantur? Sic desipiant omnes hæretici, et resipiant ut non sint hæretici.